

VERGİ MUHASEBESİNİN KURALLARININ FİNANSAL RAPORLAMA ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: ÜLKEMİZDE FİNANSAL KİRALAMANIN RAPORLANMASI

Doç.Dr.Recep Pekdemir*
İ.Ü.İşletme Fakültesi

ÖZET

Bilanço ve gelir tablosundan oluşan temel mali tablolar için evrensel olarak genel kabul görmüş tarihi maliyetler muhasebesi söz konusudur.Söz konu mali tablolardan bilanço dönem sonu itibariyle muhasebesi yapılan firmanın varlıklarını ve bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösterir. Gelir tablosu ise muhasebesi yapılan işletmenin muhasebesi yapılan dönemdeki performansının hasılat, gelir ve karlar ile maliyet, gider ve zararlar şeklinde ölçülmesine hizmet eder. Söz konusu temel mali tabloların hazırlanmasında genel kabul görmüş ilkeler ve kavramlar söz konusudur. Ancak, ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerinden dolayı ülkeden ülkeye çeşitli farklılıklar söz konusudur. Bunun bir sonucu olarak finansal raporlamayı olumsuz etkileyen ülkemizde evrensel kabul görmüş durumlardan pek çok farklılık söz konusudur. Bu farklılıkların başında ülkemizin vergilendirme süneçleri gelmektedir.

Ülkemiz, yaklaşık otuz yıldır yüksek enflasyon altında ilerleyen Asya ile Avrupa arasında bir köprü niteliğindedir. Son otuz yılda yıllık enflasyon oranı %80'in üzerine seyretmektedir. Bunun sonucunda tarihi maliyetlere dayalı muhasebe uygulamaları sonucunda elde edilen finansal tablolar anlamsız hale gelmektedir.

Bu çalışmada, aşağıda belirtilen konularda yoğunlaşarak ülkemizdeki muhasebe ve raporlama konusundaki uygulamaların kamuoyuna açıklanması amaçlanmıştır.

- . Sermaye tipi (finansal) kiralama işlemlerinin gelişimi*
- . Sermaye tipi kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması kural ortamları*
- . Sermaye tipi kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasında kullanılan yöntemler ve bunların finansal tablolar üzerindeki etkileri,*

*1) Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu Eğitim Komitesi Teknik Danışmanı

Vergilendirme kurallarının gelir tablosu ve bilanço üzerindeki olumsuz etkileri.

Yukarıda belirtilen amaçlara ulaşılması için ülkemiz gerçek uygulamalarından bir örnek bu çalışmada ele alınmıştır. Bunun sonucunda işletmelerle ilgili çıkar gurupları bu çalışmada açıklanan yaklaşımlarının farklılıklarını kavrama olanağı bulacaktır. Çıkar gurupları ulusal kişi veya guruplardan oluşabileceği gibi globalleşme nedeniyle uluslararası nitelikte de olabilir. Ülkemizde faaliyet gösteren yabancı sermayeye dayalı çok uluslu şirketlerde yıllardır en azından iki tür finansal raporlama yapılmaktadır. Bunlardan birincisi vergi muhasebesi doğrultusunda hazırlanır, ikincisi ise Kuzey Amerika'da geçerli olan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri veya Uluslararası Muhasebe Standartları doğrultusunda yararlı bilgi üretmek için hazırlanır.

Son zamanlarda ülkemizdeki yerli veya yabancı, bankalar ve özel finans kuruluşları gibi finansal kuruluşlar en azından iki tip bilanço ve gelir tablosu hazırlamak durumundadır. Çünkü, söz konusu finansal kuruluşlar ile ilgili kuralları koyma yetkisine sahip Hazine Müsteşarlığı bu kuruluşlar ikinci bilanço ve gelir tablosunu talep etmektedir. Birinci tip raporlar kucusuz veri muhasebesi kurallarına göre hazırlanacak ve ilgililere sunulacak, diğeri ise uluslararası Muhasebe Standartları No 17, Kiralama İşletmelerinin Muhasebeleştirilmesi standartlarına göre hazırlanacaktır. Bu durum 1997 yılında uygulamaya girmiş ve söz konusu mali kuruluşlar 1997 yılı sonu itibarıyla yapılacak finansal raporlamada dikkate alınmıştır.

Giriş

Bindokuzyüzdoksansekiz yılının Şubat ayında düzenlenen bir eğitim seminerinde, ülkemizin önde giden ticari bankalarından Yapı Kredi Bankası'nın kıdemli mali tahlil elemanlarından Sn.Olca Kaymakçı, yaklaşık on yıldır analize tabi tuttuğu işletmelerin finansal raporlamalarından (bilanço ve gelir tablolarından) yakınmıştır. "Finansal kiralama sözleşmeleri nedeniyle firmalar yükümlülüklerini ve edindikleri varlıklarını nasıl bir finansal raporlamaya tabi tutuyorlar, anlamakta güçlük çekiyorum. Firmalar bilançolarında finansal kiralama nedeniyle yükümlülüklerini ve finansal kiralama yoluyla edindikleri varlıkları yer vermemektedirler. Bu durum hatta Sermaye Piyasası Kurulu tarafından denetlenen firmalarımızda da geçerlidir. İncelediğim firmaların bazılarında mali tabloların ekinde yer alan dipnotlarda yeterli bir açıklama dahi bulunmamaktadır. Finansal kiralama yoluyla varlık edinen işletmeler ile ilgili olarak mali tahlil işlemlerinde neyin nasıl yapılması gerektiği konusunu doğrusu öğrenmek istiyorum."

"Leasing" kavramı ve kelimesi, Türkiye'ye yeni finansal moda akımlarının bir sonucu olarak batı dillerinden gelmiştir. "Leasing" kelimesi ülkemizde 1985 yılından beri kullanılmaktadır ve "leasing" dendiğinde sermaye tipi kiralama veya finansal kiralama olarak anlaşılmaktadır¹. Oysa konu ile ilgili gelişmiş ülkelerde geçerli olan standartlarda (International Accounting Standard, IAS 17 ve Financial Accounting Standard Board, No 13) ve İngilizce sözlüklerde² "leasing" kavramı operasyonel ve finansal kiralama işlemlerinin ikisini birden kapsamaktadır.

Ülkemiz Finansal Kiralama Kanununu³ 1985 yılında yürürlüğe koymuştur.

¹ Bu çalışmada FAS 13'te belirtilen "Sermaye Tipi Kiralama" deyiminden ziyade, UMS 17'de belirtilen "Finansal Kiralama" deyimi tercih edilmiştir.

² Collins Cobuild, English Dictionary, 1997, s. 946.

³ Finansal Kiralama Kanunu, 6 Haziran 1985 tarihinde 3226 no.lu Kanun olarak kabul edilmiş, 28.6.1985 tarih ve 18795 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanunun yürürlüğe girdiğinden bu yana finansal kiralama maddi duran varlıkların edinilmesinde önemli finansiyama kaynaklarından birini oluşturmuştur ve uygulamada konu ile ilgili olarak sonradan çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Ülkemiz, yaklaşık otuz yıldır yüksek enflasyon altında ilerleyen Asya ile Avrupa arasında bir köprü niteliğindedir. Yüksek enflasyon ortamında finansal raporlama konusunun ele alındığı UMS 29'da yer alan yüksek enflasyon göstergeleri⁴ ülkemizde uzun bir zamandır yaşanmaktadır. Son otuz yılda yıllık enflasyon oranı % 80'in üzerinde seyretmektedir⁵. Bunun sonucunda tarihi maliyetlere dayalı muhasebe uygulamaları sonucunda elde edilen finansal tablolar anlamsız hale gelmektedir.

Ülkemizde muhasebe uygulamalarının standardlaştırılması konusunda çeşitli otorite sahibi kurumlarımız söz konusudur: Maliye Bakanlığı, Sermaye Piyasası Kurulu, Hazine Müsteşarlığı, TMSUDSK Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu ve bunların dışındakiler. Bu kurumlar kendi alanlarında birbirlerinden bağımsız olarak hareket etmektedirler. Doğal olarak bu kuruluşlar kendi amaçları doğrultusunda hareket etmektedirler.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun temel görevlerinden biri sermaye piyasası konusunda kamunun yeterince aydınlatılmasıdır. Bu nedenle Sermaye Piyasası Kurulu'nun finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunda bir standarda sahip olması gerekirken, bu çalışmanın yapıldığı ana kadar maalesef böyle bir standart yayınlanmamıştır.

Ancak, son zamanlarda ülkemizdeki yerli veya yabancı, bankalar ve özel finans kuruluşları gibi finansal kuruluşlar en azından iki tip bilanço ve gelir tablosu hazırlamak durumundadır. Çünkü, söz konusu finansal kuruluşlar ile ilgili kuralları koyma yetkisine sahip olan Hazine Müsteşarlığı bu kuruluşlardan ikinci bilanço ve gelir tablosunu talep etmektedir. Birinci tip raporlar kuşkusuz vergi muhasebesi kurallarına göre hazırlanacak ve ilgililere sunulacak, diğeri ise Uluslararası Muhasebe Standartları No 17, Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi standardına göre hazırlanacaktır. Bu durum 1997 yılında uygulamaya girmiş ve söz konusu mali kuruluşlar 1997 yılı sonu itibariyle yapılacak finansal raporlamada dikkate alınışlardır.

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmada, ülkemizin muhasebe standartlarının belirlenmesinde otorite sahibi kuruluşlar, bu kuruluşların yaklaşımları ve finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunda getirmiş oldukları kurallar gibi ilgili bazı gerçeklerin açıklanması amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için, bu

4) Bakınız, Uluslararası Muhasebe Standardı No 29, s.3.

5) Ayrıntılı bilgi için bakınız: Mustafa A.Aysan, "Accountancy; A Business or A Profession? The Turkish Case," The 6th Jerusalem Conference on Accountancy, Nov. 10-14, 1996, s. 172.

çalışmada aşağıda belirtilen konular üzerinde yoğunlaşmıştır:

- Finansal kiralama işlemlerinin gelişimi,
- Finansal kiralama işlemlerinin unsurları, ilkeleri ve diğer özellikleri,
- Finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasında standart belirleyen otorite sahibi kuruluşlar,
- Finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasında kullanılan yöntemler ve bunların finansal tablolar üzerindeki etkileri,
- Vergilendirme kurallarının gelir tablosu ve bilanço üzerindeki olumsuz etkileri.

Ülkemizde, finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunun finansal raporlamayı olumsuz olarak nasıl etkilediğini göstermek için gerçek hayattan alınmış bir örnek uygulamaya yer verilmiştir.

Aşağıda belirtilenler ülkemizde finansal kiralama kuralları tarafından kabul edilmediği için bu çalışmanın kapsamına alınmamıştır:

- Üretici veya satıcı tarafından yapılan satış tipi finansal kiralama
- Satma ve tekrar finansal kiralama

Ülkemizde düzenlenen bir finansal kiralama sözleşmesinde en azından üç tarafın olması zorunludur: Yatırımcı (kiracı), finansal kiralama şirketi veya bu konuda yetki almış banka veya özefinans kurumu (kiraya veren-kiralayan) ve satıcı (üretici veya dağıtıcı). Bunun yanında, kullanılmış, eski, yenilenmiş, kusurlu, standart dışı, düşük kaliteli ve benzer özelliklere sahip maddi duran varlıkların⁶ finansal kiralama işlemine tabi tutulması ülkemizde Hazine Müsteşarlığı'ndan izin alınması gerekmektedir.

Ülkemizde ve Dünyada Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesinin Gelişimi

Kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusundan ilk olarak Finansal Muhasebe Standartları Kurulunun 13 (FAS 13) numaralı standardı karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu standart Kasım 1976'da yayınlanmış ve 1 Ocak tarihinden itibaren Kuzey Amerika ülkelerinde faaliyet gösteren işletmeler için yürürlüğe alınmıştır. Bu standart kiralama işlemlerinin, hem kiracı hem de kiraya veren tarafından gerçekleştirilecek olan finansal muhasebi ve raporlama

6) "Finansal Kiralama Şirketleri, Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik" Madde 12, 28.4.1992 tarih ve 21212 sayılı Resmî Gazete.

konusunu kapsamaktadır. FAS 13, bundan önce yürürlükte bulunan Muhasebe İlkeleri Kurulunun 5, 18 (paragraf 18 ve dipnot 5), 27 ve 31 no.lu görüşlerini geçersiz kılarak standart haline almıştır. Ancak daha sonra yayınlanan pek çok standart FAS 13'ü değiştirmiştir.⁷

Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Ekim 1980'de kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunda ilk standart taslağını (Tslak No 19) yayınlamıştır. Söz konusu standart taslağı Komite tarafından Mart 1982'de onaylanmış ve 1 Ocak 1984 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde 17 no.lu Uluslararası Muhasebe Standardı olarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu standardın formatı 1994 yılında değiştirilmiş, ancak bu değişiklik sırasında içeriğinde önemli farklılıklar ortaya çıkmamıştır. Bununla birlikte 1999 yılının başından itibaren geçerli olacak şekilde önemli bazı değişiklikler daha gerçekleştirilmiştir.⁸ Bu standart aşağıdaki konuları kapsamına almamıştır:⁹

- Petrol, doğal gaz, madenler ve maden hakları gibi doğal kaynakların kullanımı ve keşfedilmesi gibi konuları kapsayan kiralama sözleşmeleri
- Patentler, telif hakları, el yazmaları, oyunlar, video kayıtları, film ve fotoğraflar gibi lisans işlemlerinin kiralanması sözleşmeleri

Kanunun yürürlüğe girdiğinden bu yana ülkemizde finansal kiralama işlemleri ile ilgili uygulamalar mevcuttur, ancak bu işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunda ulusal bir standart yayınlanmamıştır. Dolayısıyla finansal kiracı durumundaki firmalar, finansal kiralama işlemlerinin sonucunda edindikleri varlıkları veya yükümlülükleri bilançoda göstermedikleri gibi bunlara ilişkin bilgiler dipnotlarda da yer verilmemektedir. Finansal kiracı tarafından yapılan ödemeler gelir tablosunda sadece bir gider unsuru olarak raporlanmaktadır. Bunun yanında bazı firmaların bu ödemeleri aktifte bir varlık hesabında da raporladıkları rastlanabilmektedir.

Finansal kiralama yapan (kiralayan) durumundaki mali kuruluşlar ise finansal kiralama yoluyla başkalarına kiraladıkları varlıkları bilançolarında yer vermekte, bunlar üzerinden amortisman hesaplayabilmekte, finansal kiracıdan almış oldukları tutarları ise gelir tablosunda bir gelir unsuru olarak raporlama durumunda kalmaktadırlar.

Yukarıda açıklandığı şekiliyle muhasebeleştirme ve raporlama, FAS 13 ve UMS 17'de sadece operasyonel veya adi kiralama işlemleri için kabul edilmektedir.

7) FAS 13'ü etkileyen standartların ayrıntılı bir listesi için ilgili WEB sayfası ziyaret edilebilir:
www.rutgers.edu/Accounting/raw/fasv/st/status/statpg13.htm

8) Bu konudaki ayrıntılar için ilgili WEB sayfası ziyaret edilebilir:
www.jasc.org.uk

9) UMS 17, (IAS 17) International Accounting Standards (Uluslararası Muhasebe Standartları), 1997, s. 284.

Ancak, ülkemizde 1997 yılında, finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması ile ilgili olarak, sadece mali sektörde faaliyet gösteren firmaları kapsayacak şekilde önemli bir değişiklik meydana gelmiştir. Ülkemizde Hazine Müsteşarlığı mali sektörde faaliyet gösteren işletmeler için kural koyucu durumundadır ve 1997 yılında yapmış olduğu bir düzenleme ile ister kiracı olsun ister kiralayan olsun mali sektördeki kuruluşlar için UMS 17'deki kuralları zorunlu olarak uygulamaya koymuştur. Bu uygulamanın yaklaşık 200 firmayı etkilediği sanılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak finansal kiralama işlemlerine taraf olan mali sektördeki kuruluşlar en aziki tip muhasebeleştirme yapmakta ve iki farklı içerikte mali tablolar hazırlamaktadır. Bunlardan biri vergisel gerekleri yerine getiren finansal raporlama olmakta, diğeri ise UMS 17'deki kurallara uygun olarak hazırlanmaktadır.

Bu düzenlemeden önce de ülkemizde faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerde doğal olarak kendi uygulamaları için birden çok finansal raporlama yapılmaktadır. Bunlardan bazıları FAS 13'e göre, bazıları UMS 17'e göre gerçekleştirilmektedir. Doğal olarak bu kuruluşlar kendi faaliyetlerini bağlı buldukları merkeze raporlamak için bu kural ortamlarından birini seçmektedirler. Aksi halde merkezde yapılacak bir konsolidasyon çalışması oldukça güç olacaktır.

UMS 17 ile FAS 13 arasında benzerliklerin yanında önemli farklılıklar söz konusudur¹⁰. Ancak bu iki kural ortamını karşılaştırmak bu çalışmanın kapsamında bulunmamaktadır.

Ülkemizde Hazine Müsteşarlığı, finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasında UMS 17'deki kuralları benimsemiştir. Bu tercihte ülkemizin Avrupa Birliği yolundaki 1961 yılından bu yana sahip olduğu "yardımcı üyelik" pozisyonunun etkili olduğu sanılmaktadır. Bundan dolayı bu çalışmada FAS 13'ten ziyade UMS 17'deki kurallar üzerinde yoğunlaşmıştır.

UMS 17'nin Temel Karakteristikleri

Bir kiralama işleminin normal olarak finansal kiralama işlemi sayıldığı durumlar UMS 17'de aşağıdaki gibi belirtilmiştir.¹¹

- Finansal kiralama sözleşmesi, kiralamaya konu olan varlığın mülkiyetinin kiralama sözleşmesi sonunda kiracıya devredilmesini öngörür.
- Finansal kiralama sözleşmesinde kiracının kira süresi boyunca kiralanan varlığı, kira süresinin başlangıcındaki fiyattan daha düşük bir fiyatla, satınalma opsiyonu verir.

10) Böyle bir karşılaştırma için bakınız: Robert W. Conklin, "Comparative Analysis of IAS 17, *Accounting for Leases*, and U.S. GAAP including FASB Statement 13, *Accounting for Leases*," *The IASC-U.S. Comparison Project: A Report on the Similarities and Differences between IASC and U.S. GAAP*, Edited by Carrie Bloomer, Financial Accounting Standards Board, 1996, p. 239-258.

11) UMS 17, s. 288, aynı şekilde benzer kriterler FAS 13'te de vardır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Martin W. Schoenfeld, "Summary of FASB Statements," *Unpublished Class Notes*, University of Illinois at Urbana-Champaign, 1994, s. 6.

- Finansal kiralama sözleşmesinde süre kiralanan varlığın faydalı ömrünün bir kısmını kapsar. Mülkiyet belgesi transfer edilebilir veya edilmeyebilir, önemli değildir..

- Finansal kiralama taksitlerinin kira süresinin başındaki bu günlük değeri, kiralanan varlığın kira sözleşmesinin başındaki piyasa değerine eşit veya ondan büyük olabilir. Mülkiyet belgesi transfer edilebilir veya edilmeyebilir, bu durum özellik içinde önemli değildir..

Bir finansal kiralama işleminde, kiralamaya konu olan varlığın o günlük piyasa değeri veya kira sözleşmesinin başındaki bu günlük değerinde, kiracının kayıtlarında hem varlık, hem de yükümlülük olarak yer almalı ve bunlar bu şekilde bilançoda gözükmelidir.¹² Bunun bir sonucu olarak kiracı tarafından yapılan ödemelerin bir kısmı finansman, diğeri diğerkısımda borcun ana para ödemesi olarak kayıtlara alınması ve varlık, diğerkısımlarda olduğu gibi, amortisman tabi tutulmalıdır. 1

Bir finansal kiralama sözleşmesinde kiralanan varlığın, kira süresinin başındaki değeri, kiraya veren için bir alacak olarak kaydedilmeli ve raporlanmalıdır.

Bunun sonucunda, kiraya verenin kiracıdan almış olduğu taksit tutarlarının için kiraya verenin bir miktar finansman geliri kaydedilmesi ve raporlanmalı, diğerkalanı ise alacağın ana para tahsili olarak işleme alınmalıdır.¹³

Ülkemizdeki Mevcut Durum

Ülkemizde 1985 yılından bu yana uygulanmakta olan finansal kiralama sözleşmelerinin temel karakteristikleri ise aşağıdaki gibi özetlenmektedir:¹⁴

Kiracı ile kiraya veren arasında finansal kiralama sözleşmesinin imzalanmış olması gerekir.

Maddi duran varlıklar finansal kiralama işlemlerine konu edilebilir. Maddi olmayan duran varlıklar finansal kiralama işlemlerine konu edilmez.

Taraflar taksit tutarlarını ve taksit sayılarını belirler. Taksit tutarları sabit veya değişken olabilir. Bazı varlıklar için taksit sayısı en az 24, bazı varlıklar için en az 48 adet olmak zorundadır. Varlıkların türlerine göre asgari taksit sayısının belirlenmesinde Hazine Müsteşarlığı yetkili kılınmıştır.

Sözleşme süresinin sonunda varlığın mülkiyetinin sembolik bir değerte kiracıya geçeceği sözleşmede belirlenir.

12) Coopers & Lybrand, Understanding IAS Analysis and Interpretation, 1996, s. 17-1.

13) Ibid, s. 17-2.

14) Finansal Kiralama Kanunundan özetlenmiştir.

Sözleşme ulusal veya uluslararası para birimi üzerinden olabilir. Ancak uluslararası para biriminin kullanılması durumunda konvertibilite olması zorunluluğu vardır.

Taksitlerin toplam tutarı en az 25.000 Amerikan Doları olmalıdır. Bakanlar Kurulu bu tutarı artırabilir.

Taraflar sözleşmede belirtilen koşullara uymak zorundadır. Sözleşme sırasında karşılıklı olarak yükümlülüklerini sona erdiremezler.

Kiracı sözleşme süresinin sonunda kiralanan varlığı satınalma hakkına sahip olması gerekir. Sözleşme sırasında böyle bir hak söz konusu olmaz.

Sözleşme sırasında kiracının satınalma opsiyonu olamaz.

Sözleşme noter tarafından onaylanmalıdır. Gayrimenkullerin finansal kiralamaya konu edilmesinde ise tapu kayıtlarına şerh düşülmelidir.

Kiraya verenin yabancı bir şirket olması veya ülkemizde şubesinin bulunmaması durumunda finansal kiralama sözleşmesi Devlet Bakanlığı tarafından onaylanmalıdır.

Finansal kiralama sözleşmesi başka kişilere devredilmelidir.

Bir Uygulama¹⁵

Bir banka (bundan sonra kiracı) yeni bir bilgisayar sistemi satınalmak istemektedir. Bir yatırımcı olarak kiracı konu ile ilgili yatırım alternatiflerini gözden geçirmiş ve söz konusu yatırımı finansal kiralama yoluyla yapmaya karar vermiştir. Sonunda, kiracı ile %99 hissesine sahip olduğu bir finansal kiralama şirketi (bundan sonra kiraya veren veya kiralanan) arasında bir finansal kiralama sözleşmesi imzalanmıştır.¹⁶ Finansal kiralama sözleşmesi ile ilgili bazı koşullar aşağıda kısaca özetlenmiştir:

Kiralayan kiracı tarafından gereksinim duyulan bilgisayar sistemi \$150.000 karşılığında 30.11.1998 tarihinde satınalacak ve yatırım nedeniyle kiracıdan toplam \$153.986 tutarında tahsil edecektir.

Bilgisayar sistemi aynı gün kiracı tarafından kiralanan ve kiracı kiralayana aynı gün \$93.968 ilk taksit olarak ödeyecektir.

İlk taksit hariç, toplam taksit sayısı nihayetinde 24 adet olacak, ödemeler Tablo 1'deki gibi gerçekleşecektir.

15) Örnek olay gerçek hayattan alınmış bir örnektir. Rakamlar ve taraflar gizlilik amacıyla değiştirilmiştir.

16) Finansal Kiralama Hukukunda, grup şirketleri arasında finansal kiralama işlemi yapma konusunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır.

Kiralayan son zamanlarda finansal kiralama işlemlerinde ayda %2 faiz uygulayacaktır. Dolayısıyla bu sözleşmede aynı oranda faiz uygulayacaktır.

Kiralama süresinin sonunda, kiracı söz konusu bilgisayar sitemini sembolik bir değerle sahip olacaktır.

Kiralama süresi boyunca kiralanan bilgisayar sistemi ile ilgili her türlü risk ve kazanç faktörleri kiracıya ait olacaktır. Dolayısıyla kuruluş, tamir, bakım ve sigorta gibi giderleri kiracı tarafından karşılanacaktır.

Uygulamanın Finansal Raporlama Üzerindeki Etkileri

Bu uygulamada, ülkemizin mali kuruluşlarından biri olan finansal kiralama şirketi mali tablolarını hem Hazine Müsteşarlığı'na hem de bağlı bulunduğu Vergi dairesine sunmak durumundadır. Ancak bu tablolar farklı standartlarda dayanılarak hazırlanacaktır. Vergi dairesine yapılacak olan finansal raporlamada daha ziyade geleneksel muhasebe standartları geçerli olacaktır. Söz konusu bilgisayar sitemini finansal kiraya vermesi nedeniyle kendisi kullanmasa dahi bilgisayar sitemi ve onun birikmiş amortismanı 31 Aralık 1998 tarihli Bilançosunda yer alacaktır. Yine aynı standartlara göre finansal kiralama şirketi bu kiralama işlemi nedeniyle, 1998 yılı Gelir Tablosunda \$102,968 karşılığı TL tutarında "kira geliri", normal amortisman yöntemiyle \$30,000 karşılığı TL tutarında "amortisman gideri" raporlayacaktır. Bunun sonucunda, sadece bu sözleşme nedeniyle finansal kiralama şirketi \$73,968 karşılığı TL tutarında vergi öncesi kar raporlayacaktır. Bu durum UMS 17'deki kurallara kabul görmeyen bir sonuçtur. Dolayısıyla Hazine Müsteşarlığına yapılacak raporlamada sadece \$1,120 karşılığı TL tutarında finansman veya faiz geliri raporlaması yapılacak, bununla birlikte kiraya verilen varlık bilançoda raporlanmayacak ve herhangi bir amortisman hesaplanmayacaktır.

Diğer taraftan bu uygulamada, kiracı durumunda yine ülkemizin bir başka mali kuruluşu bir banka söz konusudur. Aynı şekilde bağlı bulunduğu vergi dairesine ve Hazine Müsteşarlığına finansal raporlama yapması gerekecektir. Doğal olarak vergi dairesine yapılacak olan raporlama geleneksel muhasebe standartlarına dayandırılacaktır. Bunun sonucunda bu sözleşme ile ilgili bilançoda herhangi bir unsur yer almayacak, gelir tablosunda ise yapılan ödemelerin toplamını oluşturan \$103,968 karşılığı TL tutarında kira gideri raporlanacaktır. UMS 17'nin kabul etmediği bu raporlama Hazine Müsteşarlığına verirken doğal olarak değiştirilecektir. UMS 17'e hazırlanacak olan iki tip raporlamada, bilgisayar sistemi aktifte birikmiş amortismanı ile birlikte 31.12.1998 tarihli Bilançoda yer alacak, 1998 yılı Gelir tablosunda ise amortisman gideri ile birlikte \$ 1,120 karşılığı TL tutarında gideri yer alacaktır.

Ulaşılan Sonuçlar

Dünyü gün geçtikçe golabelleşme nedeniyle küçülmektedir. Bunun bir sonucu olarak, tüm dünyada harmonize edilmiş muhasebe standartları özellikle uluslararası yatırımcılar için daha da önemli olmaktadır. Bu çalışmada, geleneksel veya ulusal muhasebe standartlarının finansal raporlamayı nasıl olumsuz etkilediği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaç kapsamında daha ziyade son zamanlarda önemli bir finanslama modeli olarak karşımıza çıkan finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması üzerinde durulmuştur. Bunun sonucunda, bu çalışmada ele alınan örnekte de belirtildiği gibi, geleneksel muhasebe standartlarına göre yapılan finansal raporlama anlamsız durumdadır.

Bu çalışmadan çıkarılacak çeşitli dersler söz konusudur. Ele alınan finansal kiralama örneğinde kiracı aynı zamanda kiraya verenin sahibi durumundadır. Dolayısıyla birbirleri arasında finansal kiralama işlemlerini kullanarak şirketlerin vergi matrahlarını diledikleri gibi ayarlanmaları mümkündür. Doğal olarak bu uygulama iyi niyetli bir yaklaşım değildir. Ülkemizde bu tip işlemlerin grup şirketleri arasında sıkça görülmesi mümkün bulunmaktadır.

Özet olarak, ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde dış çıkar gruplarına yönelik olarak yapılacak finansal raporlamayı anlamlı hale getirmek için, konun veya kural koyucuların ülkedeki mevcut durumu inceleyerek uluslararası arenadan olan uzaklaşmaları giderecek şekilde yeniden düzenleme yapmaları gerekli olacaktır.

Örneğin ülkemizde Sermaye Piyasası Kurulu(SPK), kamuya açıklama ve finansal raporlama yapan ve kendi denetimine tabi şirketlerin, 17 no.lu standardın öncülüğünde, Uluslararası Muhasebe Standartlarında yer alan kuralları uymaları doğrultusunda bir düzenleme yapması yararlı olacaktır. Eğer SPK bu doğrultuda bir adım atarsa, benzer kuruluşların onu izlemesi mümkün olacaktır. Aksi halde finansal kiralama işlemlerine taraf olan işletmeler mali tabloları aracılığı benzer işletmelerle yapılacak karşılaştırmaları anlamlı sonuçlar vermeyecektir.

TABLO 1

X Bankası ile Y Finansal Kiralama Şirketi Arasında İmzalanan Finansal Kiralama Sözleşmesinin Unsurları (\$)

Ödeme Tarihleri	Nominal Değer	Ertelenm. Gelir/Gid.	Tasarruf Değer.	Taksitler	Faiz Geliri	Faiz Geliri
30/11/98	153986	3986	150000			
30/11/98	60018	3986	56032	93968	0	93968
31/12/98	50018	2866	47152	10000	1120	8880
31/01/99	40018	1923	38095	10000	943	9057
28/02/98	30018	1161	28857	10000	762	9238
31/03/98	20018	584	19434	10000	577	9423
30/04/98	10018	196	9822	10000	388	9612
31/05/98	18	0	18	10000	196	9804
Diğerleri	18	0	18	1	0	18
Devir Fiyat				18	0	